

Державний комітет статистики України
Департамент планування та організації статистичних спостережень

Затверджено
наказ Держкомстату
22.12.2010 № 526

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ
ЩОДО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ДИНАМІКОЮ ТА ДЕМОГРАФІЄЮ
ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ РЕЄСТРУ СТАТИСТИЧНИХ ОДИНИЦЬ

(зі змінами, затвердженими наказом Держстату України
від 07.08.2014 № 228)

Зміст

Анотація	3
Вступ.....	4
Основні терміни та поняття.....	5
1. Основні джерела даних і об'єкти спостереження статистики демографії підприємств	7
1.1. Джерела даних	7
1.2. Одиниця спостереження.....	8
1.3. Генеральна сукупність підприємств.....	8
1.4. Охоплення видів економічної діяльності	10
2. Типологія демографічних подій	11
2.1. Екзистенціальні події.....	12
2.2. Розподільчі події.....	12
2.3. Концентрація.....	13
2.4. Деконцентрація.....	14
2.5. Інші типи демографічних подій.....	14
3. Народження підприємств	16
3.1. Встановлення сукупності народжених підприємств	16
3.2. Показники	18
4. Безперервність діяльності або виживання.....	18
4.1. Встановлення виживання підприємств.....	18
4.2. Неавтоматизована перевірка результатів	19
4.3. Показники	19
5. Смерть підприємств	20
5.1. Встановлення сукупності померлих підприємств	20
5.2. Перевірка даних.....	21
5.3. Показники	22

Анотація

Методологічні положення щодо спостереження за динамікою та демографією підприємств на основі реєстру статистичних одиниць (далі - Методологічні положення) ґрунтуються на директивах ЄС, що регулюють структурну статистику підприємств і статистичні реєстри: Регламент Європарламенту та Ради Міністрів Європейського Союзу (ЄС) № 295/2008 від 11 березня 2008 року стосовно структурної статистики підприємств та Регламент (ЄС) № 177/2008 Європейського Парламенту та Ради від 20 лютого 2008 року стосовно впровадження загальної системи складання реєстрів підприємств задля цілей статистики, який скасовує Регламент Ради (ЄЕС) № 2186/93, а також на положеннях Цивільного кодексу України, нормах законів України "Про державну статистику", "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", нормативно-правових актів Державного комітету статистики України, зокрема, наказів Держкомстату від 16.12.2009 № 481 "Про затвердження Положення про реєстр статистичних одиниць та формування основ вибірки сукупностей одиниць статистичних спостережень за діяльністю підприємств" та від 28.12.2007 № 478 "Про затвердження Концепції розвитку державної статистики підприємств України".

В основу розробки цього Положення було покладено Посібник зі статистики демографії підприємств Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Євростату, а також Рекомендації Євростату з бізнес-реєстрів.

Методологічні положення підготовлені на виконання заходів із реалізації Стратегії розвитку державної статистики на період до 2012 року і є результатом виконання робіт за проектом "Розвиток системи державної статистики для моніторингу соціально-економічних перетворень" за підтримки Світового банку фахівцями департаменту планування та організації статистичних спостережень Держкомстату України разом з консультантом Маріанною П'єтреану (Румунія).

Методологічні положення призначені для забезпечення теоретичного та практичного керівництва з підготовки та використання даних зі статистики демографії підприємств.

Варнідіс А.В.

заступник директора департаменту планування та організації статистичних спостережень –
начальник відділу статистичних класифікацій

Товченко А.В.

провідний спеціаліст – економіст відділу
статистичних класифікацій

Вступ

Статистичну інформацію щодо динаміки розвитку підприємництва, виживання та зростання ділової активності підприємств визначають за даними статистики демографії підприємств, співставляючи цю інформацію в часі. Саме тому існує великий попит на узгоджені дані зі статистики демографії підприємств для здійснення моніторингу ділової активності, процесів концентрації або деконцентрації підприємств та формування на основі аналізу цих даних відповідної економічної політики.

Спостереження за динамікою та демографією підприємств дозволяють отримати систематизовану інформацію про структуру учасників економічного процесу. Статистика демографії підприємств не пов'язана з характером виробничої діяльності та результатами, що отримані в процесі виробництва, а описує учасників економічного процесу: їхню кількість, розмір, вік, зв'язок з іншими учасниками. Зокрема, статистичні дані щодо динаміки та демографії підприємств відповідають показникам структурної статистики, щодо народження, смерті та виживання підприємств.

Метою статистики демографії підприємств є отримання даних про зміни, що відбулись у генеральній сукупності підприємств протягом року для здійснення детального аналізу кількості активних підприємств, появи нових підприємств та смерті існуючих, а також виживання народжених підприємств та відповідного впливу на структуру, діяльність та еволюцію генеральної сукупності підприємств.

Спостереження за динамікою та демографією підприємств полягає у фіксуванні кількості підприємств, з якими відбуваються певні зміни протягом їх існування, а саме зміни у зв'язках і характеристиках підприємств. Крім того, ці спостереження мають якомога достовірніше відображати зміни характеристик підприємства, що відбуваються в реальному світі.

Спостереження за динамікою та демографією підприємств забезпечують:

- задоволення попиту на інформацію про зміни на підприємствах через демографічні події та їхні економічні наслідки, зокрема безперервність діяльності, виживання та зростання кількості підприємств, число народжених підприємств, померлих підприємств, підприємств, утворених шляхом злиття тощо;
- співставність даних короткострокової та структурної статистики по окремих підприємствах за певний проміжок часу;
- впровадження уніфікованої термінології та сталої практики в питаннях трактування змін у статистичних реєстрах підприємств;
- узгодженість у відображенні змін у генеральній сукупності підприємств протягом певного періоду часу;
- оптимізацію звітного навантаження на підприємства шляхом більш широкого застосування існуючих інструментів статистичної інфраструктури, таких як реєстри та класифікації.

Основні терміни та поняття

Активне підприємство (*Active enterprise*) – статистична одиниця, яка є активною в будь-який період часу впродовж визначеного облікового періоду. В контексті статистики демографії підприємств встановлена наявність обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) та/або працівників в будь-який період часу з 1 січня до 31 грудня року.

Безперервність (*Continuity*) – принцип безперервності функціонування походить із самого визначення статистичної одиниці "підприємство". У цілому безперервність функціонування залежить від постійності виробничих факторів: робочої сили, обладнання, землі, споруд, управління та нематеріальних активів, які можуть бути обчислені та проаналізовані для прийняття рішення щодо безперервності функціонування підприємства.

Виділ (*Split-off*) – подія, на початку якої існує одне підприємство та більше одного після події. При виділі нове підприємство (підприємства) є, як правило, значно меншим, а індивідуальність оригінального підприємства зберігається більшим підприємством.

Виживання (*Survival*) – факт, який має місце, коли підприємство є активним та ідентифікованим до і після певної демографічної події. Деякі характеристики підприємства можуть змінитися, зокрема вид економічної діяльності, розмір, місцезнаходження, відносини власності, а його ідентифікаційний код у Статистичному реєстрі підприємств (СРП) може залишитись незмінним.

Генеральна сукупність (основа вибірки) (*Population (sampling frame)*) – сукупність усіх активних статистичних одиниць із заданими характеристиками, які планується вивчати й досліджувати при проведенні статистичного спостереження у наступному році.

Деконцентрація (*De-concentration*) – стосується подій, у результаті яких наявне одне підприємство до події перетворюється в більше ніж одне після події. При деконцентрації кількість підприємств у генеральній сукупності підприємств збільшується.

Демографічна подія (*Demographic event*) – подія, що відбувається з окремою статистичною одиницею, важлива для зміни чисельності та структури всієї сукупності статистичних одиниць та окремих її груп.

Зайнятість (*Employment*) – є одним із основних показників структурної статистики, що використовуються в значеннях:

- кількість зайнятих працівників;
- кількість найманих працівників.

Злиття (*Merger*) – інтеграція підприємств одне в одне з повною утратою своєї індивідуальності, оскільки ці підприємства повністю розчиняються в новому підприємстві.

Зростання (*Growth*) – термін статистики демографії підприємств для вивчення кількості народжених підприємств та розвитку підприємств, оскільки зростання також вимірює зміни зайнятості за період спостереження.

Кількість активних підприємств (*Number of active enterprises*) – кількість підприємств з обсягом реалізованої продукції (товарів, послуг) або працівниками в будь-який період часу впродовж визначеного облікового періоду.

Кількість народжених підприємств (*Number of births of enterprises*) – кількість підприємств, народження яких виявлено в межах відповідної генеральної сукупності підприємств після всіх кроків встановлення факту народження та перевірки даних.

Кількість померлих підприємств (*Number of deaths of enterprises*) – кількість підприємств, смерть яких виявлена в межах відповідної генеральної сукупності підприємств після всіх кроків встановлення факту припинення діяльності та перевірки даних.

Концентрація (*Concentration*) – відноситься до подій, в результаті яких наявні більше ніж одне підприємство до події перетворюються в одне підприємство після події. При концентрації кількість підприємств у генеральній сукупності підприємств зменшується.

Народження (*Birth*) – це створення сукупності виробничих факторів "з нуля" за умови, що жодне інше підприємство не брало участі в цій події. Факти народження не включають появу нових підприємств в результаті злиття, поділу, виділу або перетворення. Також не вважають народженням факт зміни підприємством основного виду економічної діяльності.

Нові підприємства (*New enterprises*) – підприємства, що є активними впродовж облікового періоду, але які не були активними протягом попереднього облікового періоду. Із сукупності нових підприємств визначають кількість народжених підприємств шляхом ігнорування фактів поновлення діяльності та інших фактів появи нових підприємств, що не відповідають визначенню народження підприємства.

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) (*Turnover*) – визначається за ціною продажу відвантаженої готової продукції (товарів, послуг), що зазначена в оформлених як підстава для розрахунків з покупцями (замовниками) документах (уключаючи продукцію (товари, послуги) за бартерним контрактом), за вирахуванням ПДВ.

Поглинання (*Take-over*) – інтеграція підприємств, у результаті якої кількість існуючих підприємств зменшується. Два підприємства інтегруються одне в одне повністю, але одне з них залишається в основному незмінним і зберігає індивідуальність, а інше (як правило, яке є меншим) стає повністю поглиненим більшим підприємством.

Поділ (*Break-up*) – розділення одного підприємства, внаслідок якого з'являється декілька інших підприємств. Підприємство розділяють таким

чином, що жодне з нових підприємств не зберігає ознак ідентичності оригінальному підприємству.

Припинення (Cessation) – припинення діяльності підприємства. Може мати місце при смерті підприємства в результаті адміністративного факту припинення або інших видах припинення в результаті злиття, поглинання, поділу або порушенню принципу безперервності функціонування.

Смерть (Death) – це є ліквідація сукупності виробничих факторів за умови, що жодне інше підприємство не брало участі в цій події. До фактів смерті не відносять факти злиття, поділу і поглинання підприємств. Також не вважають смертю факт зміни підприємством основного виду економічної діяльності.

Спляча одиниця (Dormant unit) – одиниця, яка зареєстрована як юридична особа, але не здійснює будь-якої діяльності, не має обсягу реалізації продукції (товарів, послуг) і працівників.

Створення (Creation) – поява нового підприємства. Може мати місце при народженні підприємства або інших видах створення в результаті злиття, поглинання, поділу або порушення принципу безперервності функціонування.

1. Основні джерела даних і об'єкти спостереження статистики демографії підприємств

1.1. Джерела даних

Отримання статистичних даних із динаміки та демографії підприємств передбачає існування статистичного або адміністративного реєстрів підприємств та сформованої на їхній основі генеральної сукупності підприємств. Такі вимоги щодо джерела даних зі статистики демографії підприємств визначені окремим модулем для структурної статистики (додаток IX Регламенту Європарламенту та Ради Міністрів Європейського Союзу (ЄС) № 295/2008 від 11 березня 2008 року стосовно структурної статистики підприємств).

Основними причинами обрання статистичного реєстру підприємств як переважającego джерела інформації зі статистики демографії підприємств є:

- оптимізація звітного навантаження на підприємства та зменшення витрат часу та коштів на проведення спеціальних спостережень;

- досягнення високого рівня співставності даних статистичних реєстрів підприємств європейських країн, які створювались відповідно до Регламентів стосовно бізнес-реєстрів (Регламент Ради (ЄС) № 2186/93 від 22 липня 1993 та Регламент (ЄС) Європейського Парламенту та Ради № 177/2008 від 20.02.2008), що дозволяє забезпечити достатній рівень якості даних відносно одиниці спостереження та охоплення видів економічної діяльності;

- забезпечення зберігання даних щодо кожної статистичної одиниці за певний період часу, що виключає вплив різних правових та організаційних чинників;

- підтримка концептуальної узгодженості між генеральними сукупностями підприємств із плином часу для забезпечення обчислення основних показників статистики демографії підприємств на базі інформації з одного джерела.

Відповідно до Положення про реєстр статистичних одиниць та формування основ вибірки сукупностей одиниць статистичних спостережень за діяльністю підприємств (далі – РСО) одним із завдань РСО є використання його як надійного джерела для формування генеральних сукупностей одиниць статистичних спостережень і вивчення демографії підприємств.

Актуальний стан підприємств відображений у СРП, який є складовою РСО.

Іншими джерелами отримання статистичних даних із динаміки та демографії підприємств можуть бути спеціальні обстеження СРП, інші статистичні спостереження, які містять інформацію щодо змін у характеристиках підприємств, а також різні адміністративні джерела та Інтернет.

1.2. Одиниця спостереження

При виборі одиниці спостереження за динамікою та демографією підприємств найбільш важливим є визначення рівня, на якому приймаються рішення щодо розширення діяльності та оновлення факторів виробництва, тобто рівня, на якому здійснюється оперативне керівництво одиницею. Цим критеріям відповідає статистична одиниця – підприємство, яка є основною статистичною одиницею СРП. Усі інші статистичні одиниці визначені в залежності від їхнього зв'язку з підприємством, принаймні в тій мірі, в якій ці одиниці доступні для спостереження. Вони є або частиною підприємства з точки зору економічної діяльності або місцезнаходження (відповідно, одиниця за видом економічної діяльності та місцева одиниця), чи об'єднанням підприємств, пов'язаних правовими та/або фінансовими зв'язками (група підприємств).

Крім того, підприємство – це статистична одиниця, що є самостійною в прийнятті рішень щодо використання факторів виробництва, і є найбільш незалежною з огляду на фінансові та виробничі функції.

1.3. Генеральна сукупність підприємств

Статистичні спостереження за динамікою та демографією підприємств на основі СРП спрямовані на отримання даних щодо змін у генеральній сукупності підприємств і детального аналізу народження нових підприємств та смерті існуючих, а також виживання народжених підприємств і

відповідного впливу демографічних змін на структуру генеральної сукупності підприємств.

Спостереження за динамікою та демографією підприємств, як окремий модуль структурної статистики, проводяться на основі спостереження генеральної сукупності підприємств, яку формують щорічно із загального списку одиниць статистичних спостережень.

Статистичні дані, що отримують у процесі спостереження за динамікою та демографією підприємств, мають зовнішню та внутрішню сферу використання. Зовнішню сферу використання статистичних даних із динаміки та демографії підприємств, в свою чергу, розподіляють на статистику демографії підприємств та іншу статистику, для якої демографічні категорії є актуальними.

Статистика демографії підприємств розробляє статистичні дані про кількість народжених та померлих підприємств, а також показники безперервності діяльності та виживання.

На основі даних з генеральної сукупності підприємств також формують інші показники, які стосуються еволюції підприємств, що включені до генеральної сукупності, протягом часу. Аналіз цих показників дозволяє відслідковувати тенденції ділової активності підприємств, наприклад ступінь та швидкість зростання кількості підприємств в галузях економіки, що здійснюють надання транспортних послуг, або темпи росту ділової активності в секторах економіки, що пов'язані з інформаційно-комунікаційними технологіями тощо.

Для аналізу еволюції генеральної сукупності підприємств розраховують такі показники:

1. Зміна кількості активних підприємств, що сталася у період між роком $t-1$ та роком t (у відсотках).
2. Зміна кількості активних підприємств, що сталася у період між роком $t-5$ та роком t (у відсотках).

Ці показники відображають еволюцію генеральної сукупності підприємств, як ту, що відбулася протягом відносно короткого періоду, так і ту, що мала місце протягом відрізка часу середньої тривалості. Проте показники другої категорії можна представити тільки після накопичення статистичних даних за визначений період часу.

Внутрішня сфера використання статистичних даних, які отримують в процесі спостереження за динамікою та демографією підприємств, пов'язана з інформацією про зміни, що відбулись з підприємствами, які включені до генеральної сукупності. Користувачами інформації про зміни в генеральній сукупності підприємств є самостійні структурні підрозділи, які використовують її для актуалізації переліку одиниць спостереження, а також у процесі збирання, оброблення та інтерпретації звітних даних, у результаті чого дані з короткострокової та структурної статистики по окремих підприємствах за певний період часу є співставними.

1.4. Охоплення видів економічної діяльності

Статистика демографії підприємств, як складова частина структурної статистики, вивчає зміни в генеральній сукупності підприємств нефінансового та фінансового сектору економіки відповідно до Класифікації інституційних секторів економіки (KICE), і виключає одиниці, що належать до сектору загального державного управління та сектору неприбуткових організацій, що обслуговують домашні господарства. Це пов'язано з тим, що зміни в кількості підприємств у секторах загального державного управління та неприбуткових організацій, що обслуговують домашні господарства зазвичай обумовлені чинниками, що відрізняються від тих, які спричиняють зміни в кількості підприємств у ринкових секторах.

Згідно з Класифікацією видів економічної діяльності спостереженням за динамікою та демографією підприємств охоплюються види діяльності, що пов'язані з промисловістю, будівництвом, торгівлею та послугами, а також сільським господарством.

КВЕД 2005		КВЕД 2010	
Секція А та В	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство; рибальство, рибництво	Секція А	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство
Секція С	Добувна промисловість	Секція В	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів
Секція D	Переробна промисловість	Секція С	Переробна промисловість
Секції Е та F	Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води Будівництво	Секції D, Е та F	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря; водопостачання; каналізація, поводження з відходами; будівництво
Секція G	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	Секція G	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів
Секція Н	Діяльність готелів та ресторанів	Секції Н та I	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; діяльність із тимчасового розміщування й організація харчування

КВЕД 2005		КВЕД 2010	
Секція І	Діяльність транспорту та зв'язку	Секція J	Інформація та телекомунікації
Секція J	Фінансова діяльність	Секція K¹	Фінансова та страхова діяльність
Секція K¹	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	Секції L, M та N²	Операції з нерухомим майном; професійна, наукова та технічна діяльність; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування

¹ Крім 74.15 за КВЕД 2005, 64.2 за КВЕД 2010.

² Потенційно секції P, Q, R та S.

2. Типологія демографічних подій

Усі зміни щодо підприємств з точки зору статистики демографії підприємств ґрунтуються на засадах реальності подій.

Реєстраційні відомості, що надходять від державного реєстратора відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", у спостереженнях із динаміки та демографії підприємств вважають **адміністративними змінами**.

Основними адміністративними змінами є державна реєстрація юридичної особи та державна реєстрація припинення юридичної особи. Інформація про підстави проведення реєстраційних дій (злиття, приєднання, поділ, перетворення) та створення/ліквідація відокремленого підрозділу юридичної особи також належить до адміністративних змін.

Зміни щодо підприємств, які включені до генеральної сукупності, що вносяться до СРП на підставі даних про адміністративні зміни, є **рухами в реєстрі**. Основними рухами в реєстрі є занесення нового запису про підприємство до СРП (наприклад, після народження підприємства), а також, відповідно вилучення існуючого запису про активне підприємство у разі його смерті. Ці рухи називають відповідно **створення в реєстрі** та **вилучення з реєстру**.

Рухи в реєстрі трансформуються у **події**, на підставі яких здійснюють демографічний аналіз змін у генеральній сукупності підприємств. Реальність існування події підтверджують статистичні дані.

Демографічні події поділяють на **екзистенціальні** (тобто події, пов'язані з появою або зникненням комбінацій виробничих чинників), **розподільчі** (тобто зміни в розподілі виробничих чинників між одиницями), а також **концентрація** (злиття, поглинання), **деконцентрація** (поділ, виділ) та інші.

Екзистенціальні події (народження та смерть підприємств) визначають як події, пов'язані з переходом від нульової кількості підприємств до одного підприємства або навпаки. В той же час розподільчі та інші події вимагають наявності принаймні одного підприємства як до демографічної події, так і після неї.

Кожну подію визначають і фіксують відносно кожного конкретного підприємства.

За результатами аналізу типу демографічних подій визначають безперервність діяльності підприємств і кількість підприємств, що існують до та після певної демографічної події. Механізм встановлення безперервності діяльності або виживання підприємства наведено в розділі 4.

Безперервність діяльності або виживання підприємства визначають, якщо:

- підприємство, народжене у році t або що вижило до року t з попереднього року, вважають таким, що вижило у році $t+1$, якщо воно було і залишається активним (має обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) та працівників за даними форм державних статистичних спостережень (включаючи фінансову звітність) у будь-який період року $t+1$ (= виживання без змін).

- підприємство також вважають таким, що вижило, якщо пов'язана з ним правова одиниця припинила свою діяльність, але ця діяльність перейшла до нової правової одиниці, яка є правонаступником усіх виробничих чинників цього підприємства (= виживання шляхом поглинання).

2.1. Екзистенціальні події

Екзистенціальні події включають народження та смерть.

Народження підприємства стосується лише одного підприємства з генеральної сукупності підприємств. Обов'язковою умовою народження підприємства є утворення нової комбінації виробничих чинників та внесення запису до СРП про створення в реєстрі. Механізм встановлення народження підприємств наведений у розділі 3.

Смерть підприємства також стосується лише одного підприємства з генеральної сукупності підприємств, і яка пов'язана з ліквідацією комбінації виробничих чинників. Обов'язковою умовою смерті підприємства є припинення його економічної діяльності в період більший ніж два роки та здійснення адміністративних процедур, пов'язаних із припиненням. У СРП вносять запис про вилучення з реєстру. Механізм встановлення смерті підприємств наведений у розділі 5.

2.2. Розподільчі події

Розподільчі події – це категорія подій, які не пов'язані зі створеннями в реєстрі або вилученнями з реєстру. Ці події пов'язані зі змінами в структурі

власності в результаті перетворення та реструктуризації в межах підприємства.

Перетворення (в межах одного підприємства) – це подія, що пов'язана з рухами, які вносять до СРП у зв'язку зі зміною організаційно-правової форми юридичної особи. У процесі перетворення підприємство залишається активним. Ця подія не пов'язана з рухами щодо жодного іншого підприємства. Вона не є суттєвою з точки зору демографії підприємств і не впливає на демографічні показники, які містяться на рівні підприємства в СРП.

Реструктуризація у межах підприємства – це подія, яка стосується лише одного підприємства, яке в процесі діяльності змінює свою структуру. Найчастіше ця подія пов'язана з адміністративними змінами, які вносяться до СРП у зв'язку зі створенням/закриттям місцевих одиниць або зміною їхнього статусу (відокремлений підрозділ/структурний підрозділ). Ця подія не є важливою з точки зору демографії підприємств та не впливає на зміни стосовно підприємств. Безперервність діяльності та виживання підприємства протягом часу існує.

2.3. Концентрація

Концентрація підприємств має місце, коли в процесі інтеграції кількість активних підприємств зменшується. Інтеграція може приймати різні форми – з повною втратою своєї ідентичності причетних до цієї події підприємств або одне з підприємств може залишитися без змін із збереженням ідентифікаційного коду. У другому випадку одне з підприємств, як правило, істотно менше, його поглинає більше підприємство, яке залишається в значній мірі тим же самим.

До подій з концентрації віднесено події злиття/поглинання.

Якщо в процесі інтеграції обидва підприємства втрачають свою ідентичність, ця подія є злиттям; якщо одне з них зберігає свою ідентичність, ця подія є поглинанням. При концентрації кількість підприємств генеральної сукупності скорочується.

Злиття пов'язано з об'єднанням виробничих чинників двох чи декількох підприємств у одне нове підприємство в такий спосіб, що підприємства, які існували до цієї події, перестають існувати. Підприємства виключають з показників щодо безперервності діяльності, а також виживання, але їх припинення не вважають смертю. Аналогічно, створення нового підприємства не вважають народженням. У СРП будуть внесені рухи про вилучення з реєстру двох або більше підприємств та про створення у реєстрі нового підприємства.

Поглинання відбувається, коли одне з підприємств, що існувало до події, продовжує існувати й після події, зазвичай не змінюючи ідентифікаційний код, а інше підприємство або декілька підприємств, що існували до події, зникають. У СРП будуть внесені рухи про вилучення з реєстру підприємства або декількох підприємств, а інформація про одне

підприємство залишиться без змін. У цьому випадку має місце і безперервність діяльності та виживання. Подію, пов'язану з поглинанням підприємств не вважають смертю.

Різниця між злиттям та поглинанням для розрахунку частоти демографічних подій не має практичного значення, однак інформація про рухи в реєстрі з концентрації впливає на характеристики підприємств генеральної сукупності. У результаті поглинання деякі характеристики підприємства, яке продовжує існувати, можуть змінитися. Наприклад, може бути змінений основний вид економічної діяльності, розмір підприємства тощо.

2.4. Деконцентрація

Деконцентрація підприємств виникає в результаті змін за участю одного підприємства до демографічної події та більше ніж одного підприємства після неї.

До подій з деконцентрації віднесено поділ та виділ.

Поділ пов'язаний з розподілом виробничих чинників підприємства між двома чи більшою кількістю підприємств таким чином, що підприємство, яке існувало до поділу, перестає існувати. Підприємство виключають із показників щодо безперервності діяльності, а також виживання. Припинення підприємства у зв'язку з його поділом не вважають смертю. У СРП будуть внесені рухи про вилучення з реєстру щодо підприємства, яке існувало, та про створення в реєстрі щодо двох або більше нових підприємств.

Виділ подібний до поділу, але в цьому випадку підприємство, що існувало до події, залишається, а отже має місце і безперервність діяльності та виживання. Смерті підприємства також не відбувається, але водночас утворюються одне чи декілька нових підприємств. У СРП, відповідно, буде внесено запис про створення в реєстрі щодо одного чи декількох підприємств.

2.5. Інші типи демографічних подій

Поновлення діяльності – це подія, яка стосується підприємств, що були неактивними протягом періоду меншого, ніж два роки, які поновили свою діяльність у спосіб, що задовольняє вимоги визначення безперервності діяльності підприємства. У контексті демографії підприємств ця подія не пов'язана з народженням чи смертю підприємства. Підприємство вважають таким, що вижило, доки період його бездіяльності не охопив часовий проміжок, що дорівнює повному календарному року. Якщо період бездіяльності 1 або 2 календарних роки, таке підприємство у СРП буде вважатися сплячим. Якщо період бездіяльності буде продовжено на наступний календарний рік, то таке підприємство вважають мертвим.

Якщо підприємство поновить свою діяльність, але в іншій сфері з іншим основним видом економічної діяльності та за іншим місцезнаходженням, цю подію розглядають як смерть підприємства, що супроводжується народженням нового підприємства.

Створення венчурного підприємства або припинення його діяльності – венчурне підприємство¹ утворюють, коли два або декілька окремих незалежних одне від одного підприємств домовляються про надання частки своїх ресурсів для роботи над спільним проектом або для досягнення спільної мети. Важлива особливість венчурного підприємства полягає в тому, що жодне з існуючих підприємств не здійснює прямий контроль над підприємством, що створюється. Два існуючих підприємства або більше їх число продовжують існувати та зберігати свою ідентичність, тому відбувається збільшення кількості підприємств на одне. В контексті статистики демографії підприємств створення венчурного підприємства розглядають як народження, якщо це пов'язано з утворенням нових виробничих чинників. Припинення діяльності венчурного підприємства є віддзеркаленням викладеного вище. Крім того, якщо половину і більше найманих працівників переводять на підприємства, що брали участь у роботі венчурного підприємства, то цей процес розглядають як смерть.

Наведена нижче таблиця містить основні демографічні події, стосовно яких збирають дані:

Події	Реальна подія		Рухи у СРП	
	кількість підприємств до події	кількість підприємств після події	створення у реєстрі	вилучення з реєстру
Народження підприємства		1	1	
Смерть підприємства	1			1
Перетворення	1	1		
Поділ	1	n	n	1
Злиття	n	1	1	n
Поглинання	n	1		$n-1$
Виділ	1	n	$n-1$	
Створення венчурного підприємства ¹	n	$n+1$	1	
Припинення венчурного підприємства ¹	n	$n-1$		1
Реструктуризація (відкриття/закриття) відокремлених підрозділів	1	1		

¹ Не передбачено чинним законодавством України.

3. Народження підприємств

Кількість народжених підприємств є ключовим показником у аналізі демографії підприємств. Представлення статистичних даних за цим показником ґрунтується на чіткому визначенні поняття народження підприємств.

3.1. Встановлення сукупності народжених підприємств

Крок 1. Вибір генеральних сукупностей підприємств

Статистичні дані щодо народжених підприємств отримують шляхом порівняння трьох генеральних сукупностей, а саме:

N_t – генеральна сукупність підприємств у році t , де t – рік, за який здійснюється аналіз генеральної сукупності та демографічних подій;

N_{t-1} – генеральна сукупність підприємств у році $t-1$;

N_{t-2} – генеральна сукупність підприємств у році $t-2$.

Крок 2. Нові підприємства у році t

Сукупність нових підприємств у році t є підсукупністю X_t генеральної сукупності N_t . Для встановлення сукупності нових підприємств X_t здійснюють порівняння генеральної сукупності N_t з генеральною сукупністю N_{t-1} . Ті підприємства, що є лише в генеральній сукупності N_t , і будуть складати сукупність нових підприємств X_t .

Сукупність нових підприємств X_t не обов'язково включає тільки народжені підприємства. Ця сукупність може також включати підприємства, що поновили свою діяльність та були утворені в результаті інших демографічних подій, таких як концентрація і децентрація.

Крок 3. Виключення підприємств, що поновили свою діяльність

Для виявлення підприємств, що поновили свою діяльність, треба порівняти сукупність нових підприємств X_t із генеральною сукупністю N_{t-2} . Якщо підприємство з сукупності нових підприємств X_t було включено до генеральної сукупності N_{t-2} , то підприємство вважають таким, що поновило свою діяльність (сукупність A_t). Підприємства сукупності A_t не включають до сукупності народжених підприємств у році t .

Крок 4. Виключення підприємств, що утворені в результаті подій концентрації або децентрації на підставі адміністративних даних

До сукупності нових підприємств за винятком тих, що поновили свою діяльність $X_t - A_t$, можуть входити також підприємства, що були створені шляхом злиття, поділу, виділу тощо, тобто підприємства, що утворилися шляхом подій концентрації та децентрації.

Ці підприємства можна виокремити з сукупності нових підприємств X_t шляхом виключення їх за відповідними адміністративними змінами в СРП (рух – "створення в реєстрі").

У результаті за адміністративними даними отримується сукупність нових підприємств, утворених шляхом концентрації та деконцентрації, які не є народженими підприємствами, B_t .

Крок 5. Виключення інших підприємств, утворених шляхом іншим, ніж народження (які не зафіксовані адміністративними змінами)

Інші нові підприємства, що не є народженими, та відносно яких не були зафіксовані зміни за адміністративними даними, виявляють шляхом порівняння сукупностей методом співставлення.

Метод співставлення здійснюють шляхом порівняння найменувань, основного виду економічної діяльності та місцезнаходження підприємств сукупності $X_t - A_t - B_t$ із сукупністю $N_t - X_t$. Якщо зафіксовано хоча б два збіги або за місцезнаходженням, або за основним видом економічної діяльності, або за найменуванням, проводять неавтоматизовану перевірку для визначення, чи вважати внесення у СРП нового підприємства народженням.

Після порівняння сукупності $X_t - A_t - B_t$ із сукупністю $N_t - X_t$ методом співставлення встановлюється сукупність підприємств $B1_t$, які не є народженими підприємствами порівняно з генеральною сукупністю N_t .

Для того, щоб виключити з сукупності $X_t - A_t - B_t - B1_t$ підприємства, що не є народженими порівняно з генеральною сукупністю N_{t-1} , цю сукупність $X_t - A_t - B_t - B1_t$ порівнюють з генеральною сукупністю N_{t-1} методом співставлення. У результаті порівняння отримаємо сукупність підприємств $B2_t$, що не є народженими. Сукупності $B1_t$ та $B2_t$ будуть складати інші підприємства, що не є народженими.

Отже, сукупність народжених підприємств R_t у році t буде складатися з нових підприємств X_t без сукупності підприємств, що поновили свою діяльність, A_t , сукупності підприємств, утворених у результаті концентрації або деконцентрації за адміністративними даними, B_t , та сукупностей інших нових підприємств, що не є народженими і виявлені методом співставлення, $B1_t$ та $B2_t$.

Крок 6. Перевірка даних

Порядок встановлення факту народження підприємств, викладений вище, виконують шляхом автоматичного оброблення наявної інформації. Проте для остаточного встановлення факту народження підприємства деякі дані необхідно перевіряти.

Із числа великих підприємств (обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг) яких більше ніж вдвічі перевищує середній обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємств у сукупності нових підприємств X_t , або середня кількість найманих працівників яких перевищує 20 осіб), що увійшли до сукупності нових підприємств X_t , формують окремий перелік. Щодо підприємств переліку слід проводити спеціальні обстеження з метою встановлення, чи є ці рухи в реєстрі подіями народження.

Умовні позначення сукупностей щодо народження підприємств

N_t – генеральна сукупність підприємств у році t ;

N_{t-1} – генеральна сукупність підприємств у році $t-1$;

N_{t-2} – генеральна сукупність підприємств у році $t-2$;

X_t – сукупність нових підприємств у році t ;

A_t – сукупність підприємств у році t , що поновили свою діяльність з року $t-2$;

B_t – сукупність підприємств, утворених шляхом концентрації, деконцентрації у році t , за адміністративними даними";

$B1_t$ – сукупність підприємств, що не є народженими у році t порівняно з генеральною сукупністю N_t (отримана методом співставлення);

$B2_t$ – сукупність підприємств, що не є народженими у році t , порівняно з генеральною сукупністю N_{t-1} (отримана методом співставлення);

R_t – сукупність народжених підприємств у році t .

3.2. Показники

Кількість народжених підприємств

Частка народжених підприємств у генеральній сукупності підприємств (коефіцієнт народжуваності).

Кількість народжених підприємств на 10 000 населення.

4. Безперервність діяльності або виживання

Представлення статистичних даних із виживання підприємств ґрунтується на визначенні поняття виживання підприємств, яке пов'язано з існуванням активного підприємства у часі.

4.1. Встановлення виживання підприємств

Крок 1. Вибір сукупностей підприємств

Для отримання інформації щодо виживання порівнюють такі сукупності:

N_{t+i} – генеральна сукупність підприємств для року $t+i$ (i приймає значення від 1 до m);

VR_t^{t+i} – сукупність підприємств, що народилися у році t і вижили до року $t+i$;

P_t^{t+i} – сукупність підприємств, що вижили в результаті поглинання між роком t та роком $t+i$.

Крок 2. Співставлення сукупностей

Для проведення співставлення вищенаведених сукупностей здійснюють аналіз щодо наявності підприємств у кожній із них.

Наявність підприємства в сукупності:

Результати	VR_t^{t+i}	N_{t+i}	P_t^{t+i}
A	Так	Ні	Ні
B	Так	Так	Ні
C	Так	Ні	Так
D	Так	Так	Так

Результат співставлення сукупностей:

A – результат співставлення сукупностей, коли підприємства не входять до генеральної сукупності N_{t+i} та до сукупності підприємств, що вижили в результаті поглинання P_t^{t+i} . Ці підприємства вважають такими, що **не вижили у році $t+i$** .

B – результат співставлення сукупностей, коли підприємство входить до генеральної сукупності підприємств N_{t+i} але не входить до сукупності підприємств, що вижили шляхом поглинання P_t^{t+i} . Ці підприємства вважають такими, що **вижили у році $t+i$** .

C – результат співставлення сукупностей, коли підприємство не входить до генеральної сукупності підприємств N_{t+i} , але входить до сукупності підприємств, що вижили шляхом поглинання P_t^{t+i} . Ці підприємства вважають такими, що **вижили між роками t та $t+i$** (поглинання відбулося у році t).

D – Результат співставлення сукупностей, коли підприємство входить до генеральної сукупності підприємств N_{t+i} та одночасно входить до сукупності підприємств, що вижили шляхом поглинання P_t^{t+i} . Це означає, що у році $t+i$ відбулося поглинання підприємства. Ці підприємства вважають такими, що **вижили у році $t+i$** .

4.2. Неавтоматизована перевірка результатів

Для того, щоб проконтролювати точність отриманих результатів, необхідно перевірити сукупність підприємств, що мають чинник змін "більше трьох" (тобто коли після демографічної події кількість найманих працівників становить більше 300 відсотків або менше 33 відсотків від кількості, що існувала до демографічної події).

4.3. Показники

1) Коефіцієнт виживання народжених підприємств.

Коефіцієнт виживання підприємств, народжених у році t і які вижили до року $t+i$ (i = від 1 до m), де m – максимальна кількість років, яку дозволяє інформаційна система, з рекомендованим мінімумом у 5 років.

2) Середній коефіцієнт виживання підприємств.

Середній коефіцієнт виживання підприємств за певний період часу. Є середньою величиною з коефіцієнтів виживання підприємств, народжених у роках $t, t+1, t+2$ і т.д., і які, відповідно, вижили до років $t+i, t+1+i, t+2+i$ й т.д.

5. Смерть підприємств

Методику порівняння сукупностей підприємств, що призначена для отримання статистичних даних щодо народжених підприємств, використовують для встановлення сукупності померлих підприємств.

Смерть підприємств пов'язана зі зникненням комбінації виробничих чинників і передбачає вилучення підприємства з СРП (рух – вилучення з реєстру).

Події, які призводять до припинення підприємства та вилучення з реєстру внаслідок злиття, поглинання або поділу, не відносять до події смерті.

Встановлення фактів смерті підприємств здійснюють із відставанням у часі. Аналіз кількості померлих підприємств порівняно з даними щодо народжених підприємств за рік t проводять за відповідними рухами в реєстрі на підставі адміністративних змін. Цей аналіз є оціночним.

5.1. Встановлення сукупності померлих підприємств

Крок 1. Вибір генеральних сукупностей підприємств

Для встановлення фактів смерті підприємств здійснюють порівняння генеральних сукупностей, а саме:

N_t – генеральна сукупність підприємств у році t ;

N_{t+1} – генеральна сукупності підприємств у році $t+1$;

N_{t+2} – генеральна сукупності підприємств у році $t+2$.

Крок 2. Припинення діяльності у році t

Сукупність підприємств, що припинили свою діяльність у році t , є підсукупністю X_{c_t} генеральної сукупності N_t . Сукупність підприємств, що припинили свою діяльність X_{c_t} , встановлюють шляхом порівняння генеральної сукупності N_t з генеральною сукупністю N_{t+1} . Ті підприємства, що є лише в генеральній сукупності N_t , і будуть підприємствами, що припинили свою діяльність X_{c_t} .

Сукупність підприємств, що припинили свою діяльність X_{c_t} , не обов'язково включає тільки померлі підприємства. У цю сукупність входять також підприємства, що припинили свою діяльність, а потім її поновили, та підприємства, що припинили свою діяльність у результаті інших демографічних подій (концентрація та деконцентрація).

Крок 3. Виключення підприємств, що поновили свою діяльність

Встановлення підприємств, що поновили свою діяльність, є відображенням кроку 3 для встановлення факту народження підприємств. Якщо встановлено, що підприємство з сукупності нових підприємств X_{t+2} у

році $t+2$ є таким, що поновило свою діяльність (сукупність A_{t+2}), то підприємство не вважають померлим у році t .

Крок 4. Виключення підприємств, що припинили свою діяльність у результаті концентрації або деконцентрації, на підставі адміністративних даних

До сукупності підприємств, що припинили свою діяльність, за винятком тих, що поновили свою діяльність, $X_{c,t}-A_{t+2}$, входять також підприємства, що припинили свою діяльність в результаті злиття, поділу, поглинання тощо (далі – "смерть за обставинами"). "Смерть за обставинами" – це категорія подій, що стосується підприємств, які припинили свою діяльність в результаті поділу, злиття, поглинання.

Сукупність підприємств, з якими сталася "смерть за обставинами", можна виокремити шляхом виключення з числа підприємств, що припинили свою діяльність у році t , підприємств із відповідними рухами в реєстрі на підставі адміністративних змін.

У результаті отримаємо сукупність підприємств, причиною припинення яких буде "смерть за обставинами" D_t і які не включають до сукупності померлих підприємств.

Крок 5. Виключення інших підприємств, що припинили діяльність (які не зафіксовані адміністративними змінами)

Інші підприємства, що припинили діяльність, встановлюють шляхом порівняння сукупності підприємств $X_{c,t}-A_{t+2}-D_t$ із сукупністю $N_t-X_{c,t}$ та генеральною сукупністю N_{t+1} , використовуючи метод співставлення.

Після співставлення цих сукупностей будуть отримані сукупності припинених підприємств $D1_t$ і $D2_t$, які припинили діяльність через "смерть за обставинами", але не є померлими з точки зору ліквідації сукупності виробничих факторів.

Отже, сукупність померлих підприємств Z_t у році t складається з сукупності підприємств, що припинили свою діяльність $X_{c,t}$, за винятком тих підприємств, що поновили свою діяльність A_{t+2} у році $t+2$, сукупності підприємств "смерть за обставинами" за адміністративними даними D_t , та виявлених методом співставлення сукупностей підприємств "смерть за обставинами" $D1_t$ та $D2_t$.

5.2. Перевірка даних

Проводять неавтоматизовану перевірку всіх великих підприємств (обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг яких більше ніж удвічі перевищує середній обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг підприємств у підсукупності припинених підприємств $X_{c,t}$ або середня кількість найманих працівників яких перевищує 20 осіб), що увійшли до сукупності підприємств, які припинили свою діяльність $X_{c,t}$, на предмет з'ясування, чи є підприємство померлим.

Умовні позначення сукупностей щодо смерті підприємств

N_t – генеральна сукупність підприємств у році t ;

N_{t+1} – генеральна сукупність підприємств у році $t+1$;

N_{t+2} – генеральна сукупність підприємств, у році $t+2$;

X_{c_t} – сукупність підприємств, що припинили свою діяльність у році t ;

A_{t+2} – сукупність підприємств з року t , що припинили свою діяльність у році $t+1$ та поновили її у році $t+2$;

D_t – сукупність підприємств "смерть за обставинами" (за адміністративними даними) у році t ;

$D1_t$ – сукупність підприємств "смерть за обставинами" у році t порівняно з сукупністю N_t (отримана методом співставлення);

$D2_t$ – сукупність підприємств "смерть за обставинами" у році t порівняно з сукупністю N_{t+1} (отримана методом співставлення).

Z_t – сукупність померлих підприємств у році t .

5.3. Показники

Кількість померлих підприємств.

Частка померлих підприємств у генеральній сукупності підприємств.